

MOZOG NAGY IMRE

Jár a baka, jár (22.)

Részlet a *Fújnak a fák*, *Ides* című önéletírásból

2014-ben, az első világháború kitörésének századik évfordulója táján folytatásban közöltünk részleteket egy nagyváradai postamester frontélményeket megörökítő, torzóban maradt emlékiratából. Újabb sorozatunkat a hadikórházak világából, majd a halálos fejsébét csodával határos módon túlélő fiatalember háború utáni emlékeiből válogattuk. Érmellék, azon belül Albis szülötte 1892. október 8-án látta meg a napvilágot, egy föld nélküli zsellércsalád sokadik gyermekeként. Félbemaradt önéletírása gyermek- és ifjúkorát, az első világháború előtti „boldog”(?) békeidőket, frontélményeit, kései tanulmányait és Trianon után váradai polgárként megélt éveit tartalmazza, 1924-ig bezárólag. A két világháború között nagyváradai, erdélyi lapokban olykor cikkeket, verseket közlő, vitathatatlan íráskészséggel, humorral, végzettségénél magasabb műveltséggel rendelkező tollforgató hagyatéka hiteles dokumentum és lebilincselő olvasmány.

Sz. A.

Ágnes egyszer megvárt, és elújságolta, hogy apjának, Tatár bácsinak, akit dr. Katz Béla, az új forradalmi kormánybiztos hamarosan bevont a megyei vezetésbe, sikerült Váradra visszaköltöztetnie Ágnes anyját, és lakberendezésük nagy részét is áthozták a demarkációs vonalon, az időközben megürült Körös utcai házukba. (...) Tatár Géza buzgón szervezett, lőtott-futott, megint beleadva minden erejét a közéleti küzdelembe. Egykori szocialista vezértársai az élvonalban dolgoztak, nem hagyták parlagon heverni őt se. Nem tudtam – vagy tekintélye folytán nem mertem – kitérni a fölkerése elől, hogy a postaigazgatóság mellett szerveződő forradalmi tanácsban vállaljak legalább tagságot, és az üléseken okos, paraszti logikámmal lökjek egyet-egyét a kátyúba futott szekéren. (...) A hivatalban megcsappant a munka. Az itt-ott föllángoló forradalmi tüzek, meg a fegyverszüneti korlátozások, az Erdélyt nagyjából a második bécsi döntéshez hasonlóan kettémetsző, 1918. november 13-i

belgrádi katonai konvenció miatt, tekintettel a fokozatosan előrehaladó megszállásra, a postai szállítások mind szűkebb körre szorítkoztak, és csak a feladó veszélyére vettük át a küldeményeket. Garanciát arra, hogy oda is ér, ahová küldik, nem vállalhattunk. A tisztviselők tracs-csoltak egész álló nap, ezekből pedig csak az intrikálóknak volt valami hasznuk. Szóba került ez, az, kiderült amaz, terjedt a pletyka, szaporodtak a konfliktusok. (...)

Kollégámmal – későbbi jó barátommal –, M. Lacival gyakran megvitattuk az aktuális helyi eseményeket. Például azt, hogy Katz Béla kormánybiztos elrendelte az egyházi birtokok felosztását a magyar és a román parasztok között. Ezzel próbálta érdekeltté tenni a magyar parasztot Biharban a forradalom ügyében, a román parasztságot pedig a román királyság ellen. Okos húzás volt. Rögtön megszűnt sok románok lakta faluban a román katonai megszállás követelése, mert joggal tartottak attól a földhöz jutott parasztok, hogy a román egyházi hatóságok visszaveszik tőlük a földet. A bevonuló román „felszabadító” hadsereg ugyanis elkergette a románokat is az egyházi földekről, erdők-ből. Jöttek is a Csucsá környéki

román parasztok. Elkeseredve, menekülve saját hadseregük elé, és keresgéltek a vármegyeházán a „domnu munkástanács”-ot, hogy védje meg őket.

Tájékozatlan, Váradra vetődő francia tisztok azt se tudták, hogy van egy *Bukarest* meg egy külön *Budapest*. Azt hitték, a kettő ugyanaz. Mindkettőt *Bükarest*nek nevezték. Hát ezek fogják az igazságos önrendelkezést ellenőrizni? A magyar földbirtokosok pedig sokszor a román megszálló erők mellett „vokoltak”, mert ők jobban féltek a forradalmi változásoktól, a földosztástól, mint a román megszállástól. „Ha román világ lesz is – mondták –, a birtok az enyém marad!” Hamarosan kiderült, hogy mennyire tévedtek!...

Katz Béla egyébiránt rokonszenves demokratizmussal látta el feladatát: külön tisztelem benne azt a szerénységet, hogy nem ült rögtön autóba, mint más, funkcióba kerülő „forradalmárok”, kik ezáltal próbálták mutatni, hogy most már ők is valakik. Katz nap nap után gyalog járt be a hivatalba, zsebből reggelizett, és nem volt hajlandó más, szebb lakásba se költözni. Csak szolgálni akart, nem különféle előnyöket happolni. Ennek ellenére akadtak gúnyolói: „Vigadj magyar, dolgozhatsz; / mindent elvesz a két Katz!” Élénk vita alakult ki a meg nem szállt országrészekben a magángazdaság, a földosztás és a kollektív gazdálkodás hívei között. Érvek, ellenérvek csaptak össze hevesen. A kollektívizmus szélsőséges agitátorai a Szovjet-Oroszországból hazatért, vörössé lett hadifoglyok, illetve azok tanítványai, befolyásoltjai voltak. Az elosztás kollektív ellenőrzése fölött nem volt vita, természetes forradalmi igénynek tűnt, de a kommunista eszme magyarozói által propagált kollektív termelés, kollektív munka és egyenlő részesedés sokak szerint a lógósok, a naplopók elve lehet csak, akik dolgozni nem akarnak, csak amennyit elkerülhetetlenül muszáj, de részesedni egyformán a többivel. Sokasodtak Váradon egy megvalósításra váró proletárdiktatúra hívei, főképp a nem román ajkú lakosság körében. A *Vörös Újságot* is itt kezdték nyomni, Váradon. Kun Béla és Vántus Károly, majdani kommunista vezetők, ide tértek haza orosz hadifogságból, innen tették át pártszervező és mozgalomélesztő tevékenységük székhelyét Budapestre. Egy proletárdiktatúra kikiáltásától februárban azt remélte sok magyar, hogy ha megvalósulna, akkor Szovjet-Oroszor-

szág segítséget nyújtana a szorongató idegen gyűrű ellen. Akkorra aztán, amikor megvalósult a magyarországi proletárdiktatúra, a helyzet úgy alakult, hogy a Tanácsköztársaság nyújtotta Szovjet-Oroszországnak lényegében a lélegzétvételehez szükséges segítséget az antant szovjetellenes intervenciója ellen, mert egy ideig antanterőket kötött le. (...)

A budapesti forradalmi kormány dr. Apáthy István neves egyetemi tanárt nevezte ki Kelet-Magyarország főkormánybiztosává, s ő december 9-én hivatalba is lépett Kolozsvárott. A Gyulafehérváron december elsején megalakított *Consiliul Dirigent*, ideiglenes kormányzótanács ez időben Nagyszebenben székelte, az oda bevonult román hadsereg védelme alatt. Mikor a román haderő átlépte a demarkációs vonalként kijelölt Maros-vonalat is, a Károlyi-kormány visszavonta Kratochvil Károly ezredes csapatait, a Székely Hadosztályt a harcok elkezdése végett. 1918. december 18-án Neculcea tábornok megüzente Apáthynak, hogy az antant fölhatalmazásával rövidesen megszállja Kolozsvárt, ezért ürítse ki, mert ellenállás esetén löveti a várost. Válaszként Kolozsvárott egyesült a Magyar és a Székely Nemzeti Tanács, *Erdélyi Magyar Kormányzó Bizottság* néven, és a wilsoni elvekre hivatkozva autonómiát követelt.

December 22-én Kolozsváron összegyűlt a gyulafehérvári nagygyűlés magyar pandanja, oda tódult, akit a

megszállás vagy más akadály nem gátolt, a magyar önrendelkezési nagygyűlésre. Az Ipartestületben kezdődött, majd a Mátyás király téren zajlott le a népgyűlés. A 28 megyét körülbelül 50 ezer magyar és székely képviselte. A vezérszónok Apáthy István volt. Néhány román szociáldemokrata is tiltakozott a kolozsvári magyar nemzetgyűlésen a gyulafehérvári határozatba foglalt unió terve ellen. Vezetőséget is választottak: Apáthy mellett tagja lett Sándor József, Janovics Jenő (a neves színidirektor) és a szocialista Vincze Sándor. A tömeg a magyar himnuszt és a Marseillaise-t énekelte. Három nap múlva – mintha mi sem történt volna –, karácsony napján, a román csapatok mégis bevonultak Kolozsvárra. Megjelent a *Keleti Újság* első száma, vezércikkében e szavakkal: „Fehér zászlóval állunk előtted, Ismeretlen Végzet” (...)

Kolozsvár megszállását tüntetések, tömegbe lövetések, letartóztatások, bántalmazások követték. A román megszállók bevezették a botbüntetést, s ezt nőkön is alkalmazták. Halálra ítélték többeket, de őket végül kicserélték a magyar köztársaságban fogva tartott románokkal. Azonnal hűségesküt követeltek a magyar tisztviselőktől, állami alkalmazottaktól. A túlnyomó többség a párizsi békekonferenciáig megtagadta vagy halogatta az eskü letételét, főleg a vasúttól, emiatt ezek egy részét elbocsátották, hogy a helyükre román nemzetiségűek kerülhessenek. Nem csoda, hogy elkeseredésünkben, némi cinizmussal, így imádkoztunk 1918–19 fordulóján, az újesztendő alkalmából: „Adj meg, Uram, nekünk mindent, ami csak kell, a többit már mi is elő tudjuk teremteni, ha muszáj!”

Az októbertől kialakult forradalmi átalakulás, fokozatosan kilábalva az áttekinthetlenség süppedő, elkedvetlenítően ingoványos talajáról, a városi viszonyok átalakításán túl, kezdte megváltoztatni az addigi falusi viszonyokat is. Az agrárbizottságok akciói során Biharban a mölki apátság, a zsákai Vajna-birtok, a Vay-birtok, a gróf Almásy-birtok egészét vagy egy részét 12–50 koronás térítéssel kiosztották az igénylőknek. Az összeg a bérletár volt. Ugyanakkor a földfoglalók – például a kismarjai Csáky-birtok esetében – a parlagon heverő, bevetetlen földeket vették haszonbérletbe, és hangsúlyozták, hogy mindent megfizetnek a birtokosnak, ami az igénybevétel során őt illeti. A falvak népe min-

dig felfokozott érdeklődéssel várta a Nagyváradra utazó és onnan visszatérő parasztküldötteket: mi újabb hírt hoznak, mit tegyen a forradalom falun? A küldöttségek egymást érték Váradon, majd a falvak főterén egybegyűltek előtt számoltak be. Ennek lényege gyakorta az volt: „Cselekedjünk orosz módra!” „Miért? – kérdezték a parasztok. – Az jobb, mint a német minta? Mit tesznek az oroszok a népért falun?” A küldöttek – a szovjetek által hazabocsátott vagy agitátorképző iskolák után hazaküldött volt hadifoglyok – előadták a népeknek, miért, hogyan, mi célból alakulnak Oroszországban a szövetkezetek, hogyan szervezik a földek közös művelését, melyek annak várható előnyei, és így tovább. Mire a hallgatóság zúgni kezdett: „Földet! Földet!” Megalakult a községekben is a munkás- és katonai tanács (vajon miért nem földmunkás-tanács, paraszttanács?), amelyik a birtokokat szövetkezetesíti, két-három holdat oszt a nincstelen parasztoknak. Vállalja az élelembegyűjtést a városi ellátás részére, Vörös Őrséget szervez a közbiztonság és a termény védelmére, a javak megőrzésére.

1919 februárjában és márciusában valóságos járvány lett a szociáldemokrata vörös kalapácsos embert ábrázoló jelvény, ahogy a párt nevezte: a „jogtű” viselése. A szocdem párt végül leparancsolta a mellekről ezt a jelvényt, mondván, hogy a burzsoá kispolgárság és az opportunisták helyezkedők tömege „devalválta” azt. A közéletre kacsingatók, akik min-

denféle „rentábilis” párttal kacérkodnak saját érdekükben, mindinkább a szocialista sajtó kritikájának pergőtüzébe kerültek. Március elején elrendelték a támadó ellenséggel paktáló, irregulárisan alakított, ún. rendfenntartó Román Gárdák lefegyverzését. Kisebb-nagyobb incidensekkel a nemzetőrség és a csendőrség hajtotta végre az akciót, általában eredményesen. Lefoglalt irataik közt a királyi Romániával való egyesülést propagáló, annak fegyveres segítségét célzó röplapok ezreit találták. Az év eleje óta üldözött, illegális kommunista pártszervezetek szabadlábban maradt tagjai az ország más részeiből is Váradra menekültek, a helyi balos szociáldemokrata mozgalom oltalmába. Katz Béla bizalmas utasítása Jánossy Gyula rendőrkapitányhoz úgy szólt, hogy ne hajtsa végre a fővárosi elfogatóparancsokat az ide menekült kommunisták ellen!

Katz Béla egyébiránt a falvakban is sajátos módszereket követett: úgynevezett vegyes agrárbizottságokat alakított, ezek tagsága földmunkásokból és földbirtokosokból, földtulajdonosokból állt, s az ő eltérő érdekeiket egyeztetve, képviselte. Ezeknek a vegyes agrárbizottságoknak az elnöke általában Katz által kinevezett baloldali értelmiségi volt. A cél az volt, hogy az országos és egyöntetű megoldásig ideiglenesen rendezzék a falu vitás kérdéseit, persze, a megyei forradalmi bizottság nyomására, és kötelezzék magukat a termény meghatározott részének átengedésére, a megye ellátása céljából. Zsoldos tisztekből a földbirtokosok védőrséget szerveztek, ezeket a vegyes bizottság feloszlatta, egyúttal maga vállalta az uradalmak védelmét is a bandák ellen. Tatár bátyám éjt nappallá téve dolgozott a falvak rendjéért, utazott, szervezett, feloszlattott, agitált, győzködött, vitázott, engedélyezett, letiltott, Albisra vetődve még Idest is rábeszélte az agrárbizottságban való részvételre! Én nem örültem neki, magam, mozgási nehézségeimre hivatkozva, illetve állami tisztviselői voltomra tekintettel, a postán hajlandó voltam a forradalmi intézkedések végrehajtását elősegíteni, de vidékre járásról szó sem lehetett.

Országos méretekben mindinkább kiéleződtek az ellentétek a szocialisták és a kommunisták napi és távlati elképzelései, módszerei között. A *Népszava*-székház előtti lövöldözés okát is egymásra kente a két párt. A kormány letartóztatta a kommunisták vezéreit, véresre verette őket. Február

21-én a Parlament előtt hatalmas bolsevizmusellenes munkás- és szakszervezeti tüntetés volt – épp egy hónappal megelőzve a kommunisták hatalomra jutását –, ezt követően kommunistaellenes hullám öntötte el a Károlyi-kormány alá tartozó területeket. Közben szervezkedni kezdtek az „ébredők”, „a honmentők”, a „honvédők”, mindenféle jobboldali alakulatok. Ők aztán nem válogattak: akasztották, agyonverték vagy lelőtték a szocdemeket is. Ez utóbbiaknak tudható be talán, hogy a gyűléseken kezdtek lehurrogni a résztvevők a kommunista vezetőket szidalmazó szocdem előadásokat.

Ebben a légkörben történt egyik este, munka után, hogy amint Laci barátommal haladtunk hazafelé, és szokásunktól eltérően átvágtunk a Péter utcán a Szaniszló utcába, a Szent József Intézet előtt, a gesztenyefák árnyékában meghúzódva, elibénk lépett két ifjú, reverendás alak – fiatal papok voltak, vagy papnövendékek? –, és ránk szólt, fölszólítva a cselekvésre:

– Üsd a zsidót, ahol éred!
– És honnan tudhatom meg valakiről, hogy zsidó? – kérdeztem vissza.
– Akinek kampós orra van, azt már ütheti is!

Ránéztem kéretlen, reverendás népnevelőmre, igen szép hajlott orra és nagy, kónya fülei voltak.

– Jó, akkor kezdjük! – mondtam megfordítva a botomat, és vastagabbik végével elkezdtem ütni, verni az

arcát, vállát, hátát, ahol értem. Erre mindketten menekülni kezdtek a Szent József Intézet felé, és beugrottak annak kapuján. „Fene a lázító fajtátokat, már a papság is itt tart” – morfondíroztam. Laci kacagott, a pórul járt uszítókon mulattunk hazáig.

Mikor már igen élesen vetődött föl a gyűléseken, hogy a letartóztatott kommunisták „nem magyar munkások”, csak a szervezkedő urak, papok, akik az antanthadsereg bevonulására várnak, azok a „jó magyarok”, internáltak néhány urat is. De mint az operetben, inasukkal, szobalányaikkal házi őrizetbe kísérték őket a püspöki palotába, nem a vármegeyház börtönébe. A francia hadsereg Szegeden és környékén mintegy 150 szocialistát, kommunistát, forradalom-párti munkást és parasztot hurcolt el Marokkóba, Algírba – ők aztán ott pusztultak el.

A szociáldemokrata *Nagyvárad* *Munkás Újság* 1919 februárjától *Nagyvárad* *Vörös Újság* címmel jelent meg. A lap február 23-i száma cikket közölt *Fegyverre, proletárok!* címmel. Ez nyílt felhívás volt a fegyveres forradalmi harcra, de – mint ismeretes – a március 21-i hatalomváltás békés megoldást hozott. A Kormányzótanács kiáltványának *Nemzeti jogok* című fejezete leszögezte: csak osztálykülönbség létezik; a nemzeti, nemzetiségi elnyomás minden fél részéről megengedhetetlen, gondoskodni kell az anyanyelvek szabad használatáról minden téren, a közigazgatásban is. Katz Béla már előzőleg élesen támadta az ún. „novemberi-decemberi” szocialistákat, akik eddig árdrágítással foglalkoztak, most meg beálltak öntudatos, radikális szocialistáknak. Ez helyes észrevétel volt részéről, hozzájárult az igen erőteljes antiszemizmushoz, mivelhogy ő mondta, aki maga is zsidó származású forradalmár volt. Híre jött, hogy a resicai munkások általános sztrájkjal tiltakoztak a szerb megszállás ellen, ezért február végén a szerbeket francia csapatok váltották föl. Így sem volt jobb, de megadta azt az érzést, hogy az első megmozdulás győzött: ott átmenetileg önkormányzat létesült. (...) Egyre jobban elterjedt az a nézet, mely szerint a sok zsidó uraskodik, lop, gazdagszik, a magyar néptől elrabolják a hazáját is. Ez azért volt visszatekintendő, mert közismert, hogy éppen a proletárhatalom idején történt kísérlet az országot előzőlő idegen – cseh, román, szerb, francia – katonai erőkkel való fegyveres

szembeszállásra. Sokan, ezrek, tízezrek lelkesedtek, különösen eleinte, aztán szembefordultak és bukásra kényszerítették a nagy kísérletet.

A vörösuralom, a Tanácsköztársaság, a proletárdiktatúra Bihar megyében – a románok április 20-i bevonulása miatt – csak egy hónapig tartott, vagyis 30 napig, a magyarországi 133 nap helyett. Ezért az én váradi tapasztalataim főleg a kezdetekre emlékeztetnek. (...) Az első, amit följegyeztem akkor, és ami egy kicsit az egész fölzaklatott hangulatot és szétaprózott figyelmet jellemzi: március 20-án volt 25 éve, hogy meghalt Kosuth Lajos, de kinek jutott ez eszébe 1919-ben? Se Károlynak, se Kun Bélának! Akkor is azon vitatkozott a két forradalmi irányzat, hogy a francia Vix-jegyzék hatására – mely a románok további előnyomulását helyezte kilátásba – adta-e át a hatalmat Károlyi, önként, a kommunista pártnak, Kun Bélának, vagy erőszakkal, netán csellel vették át tőle. Annyi bizonyos, hogy a merőben új felállású kormányt, a proletárdiktatúráét, nem kötötték az 1918. novemberi belgrádi katonai konvencióban foglaltak, szabadon állhatott ellen mindenféle közvetlen vagy közvetett antanterőszaknak. Ez az új hatalom szovjet típusú forradalmi rendnek kiáltotta ki magát, és március 25-én már egybe is toborozta a Vörös Hadsereg első alakulatait, olyan forradalmár vagy szimpatizáns katonákból, önkéntesekből, akik hajlandók voltak fegyvert fogni egy elképzelt *Szovjet-Magyarország* területi épségének védelméért. Kemény kézzel

látott munkához, túl keményen is! Mindenhez hozzányúlt, mindenbe beleszólt az emberek életében, és mindenféle ellenkezésért – a kihirdetett statárium és diktatúra nevében – a megalakult munkás-, paraszt- és katonatanácsok döntése szerint, akár halálbüntetéssel is fizethetett. Ekkor már látva a Károlyi-féle vezetésben az általános anarchia jegyeit, katonalázadások, zavargások törtek ki mindenfelé. A fegyveres alakulatok egyszerűen nem akartak semmiféle rendet tartani. A szocialista parancsnokokat kedvelték, becsülték, ezek fegyelemre kérték a bajtársaikat, alávették őket, de már velük szemben is kezdték megtagadni az engedelmisséget. Az egyik új parancsnokról mondták el a katonái, hogy szavát adta: élete árán is fenn fogja tartani a fegyelmet, mert halálos veszélyben van az ország. Ezt teszi akkor is, ha úgy kezelik őt is, mint úri tisztjeiket. Nem hatottak a szavai, erre ő főbe lőtte magát, a katonái előtt. Így bizonyította, hogy nem a levegőbe beszél! Huszonhárom éves, kiváló parancsnok volt. A század akkor lecsukta a saját lázongóit, és elindult fegyelmezetten a csucsai front felé. Böhm Vilmos, a Károlyi-rezsim hadügyminisztere új néphadsereg toborzását rendelte el márciusban, még a tanács hatalom előtt, önkéntes alapon. Tömegével jelentkeztek és kaptak parancsnoki beosztást a régi tisztikar ún. önkéntesei. Én ezt az eljárást rettentően ellentmondásosnak éreztem. Mi az, hogy „önként” és akárki? Ha Ausztria birodalmi érdekeiért kötelező volt harcolnia mindenkinek, akkor a független népi rend megvédésért miért nem volt kötelező?

Nemzetközi brigád is érkezett 1919 márciusában a Csucsánál szorongatott, Kratochvil vezette székely ezredek segítségére. Vezetője egy bizonyos Rothziegel nevű osztrák szocialista (vagy kommunista?) volt. Rövidesen hősi halált halt a Partiumba bevonuló románokkal vívott harcokban. Ugyanakkor a székely ezredek tisztjei kezdtek átszökösni a román csapatokhoz...

Nem tagadom, hogy olvasva a külföldön megjelent Károlyi nyilatkozatot az 1919. március 21-i hatalomátadás körülményeiről, visszamenőleg is igazolva éreztem első pillanattól mutatkozó fenntartásaimat a tanács hatalom túlzóan drasztikus intézkedéseivel és realizmus híján hirdetett távolabbi céljaival szemben, módszereiről már nem is szólván! Ezért,

amikor a proletárdiktatúra Bihar megyei és nagyváradai munkás-, paraszt- és katonatanácsa megalakult – ha jól emlékszem, március 24-én –, és engem valamiféle bizalmi tisztséggel akartak felruházni, egyértelmű nemmel válaszoltam! Ami akkor Tatár bátyámból is megütközést váltott ki, mert ő közben fokozatosan föladta a szocializmusról és a Károlyi-féle forradalmi átalakulásról vallott korábbi nézeteit, és elragadta őt is az ország területének megmentését ígérő bolsevik propaganda heve, illúziója.

A proletárdiktatúrát irányító Megyei és Városi Tanács összetételét illetően megőrzött valamit az előző kormányzótanács, illetve nemzeti tanács körvonalaiából. Elnöke dr. Katz Béla értelmiségi maradt. Tagjai: dr. Nagy Mihály értelmiségi, Ladányi János 48-as párti földbirtokos (!), Rehák Pál munkás, Pozsár Bálint berettyóújfalui napszámos, Koppner Ármin értelmiségi, Victor Crețulescu román szocialista és Székely Sándor munkás. Első intézkedéseivel a direktórium feloszlatta az összes nemzeti tanácsot és elöljáróságot. Érdekes módon, a főszolgabíró, a jegyzőt, a pénztárost egyelőre a helyén hagyta. Elrendelte, hogy a falvak munkástanácsa legalább 12 tagú legyen. A postahivatalokat azonnal ellenőrzése alá vonta. A váradai főpostán ekkor vette át az öreg Siket Trajántól az igazgatási teendőket egy bizonyos Anné elvtárs. Én addigra mindenféle postai szolgáltatáson átmentem, még postatakarék-ügyeket is intéztem. A főnök

át akart küldeni a távírdára, melynek Laci barátom lett a főnöke. Ő maga kért, mint megbízható kollégát maga mellé, másodleadónak. Ott talált majd egy hónap múlva a bevonuló román hadsereg is. (...)

Március 21. után elkezdődött országszerte, így Biharban is a toborzás a Vörös Hadseregbe. Még engem is elővett egy háromtagú direktórium, nem lépek-e be a seregbe. Kérdeztem: „Így, bottal?” „Nem, fegyverrel!” – szólt bölcs Náthán, aki agitált. Nem hittem a fülemnek. Kérdezem: „Egyik

kezemben puska, másikban bot?” „Ejnye, elvtárs, most még a vakok is jelentkeznek, védeni a proletárhazát!” „Hogyisne – mondom –, bizonyára fehér puskával a kezükben!”

(Folytatjuk)

A szöveget gondozta és szerkesztette
SZILÁGYI ALADÁR